

Veileder for tildeling av aktivitets- og rotemateriale for gris

Innhold

1. Regelverkskravet	2
2. Hvorfor trenger grisen å få aktivitets- og rotemateriale?	2
3. Hvilke griser skal ha aktivitets- og rotemateriale? Hvor mye materiale, og hvor ofte?	2
4. Hvilke egenskaper må aktivitets- og rotemateriale ha for at grisen får dekket sitt behov?	2
5. Trenger aktivitets- og rotemateriale å ha alle fire egenskaper?	2
6. Skal aktivitets- og rotemateriale tildeles grisen på en bestemt måte?	3
7. Hvordan vet du at grisen har fått et egnet materiale i tilstrekkelige mengder?	3
8. Lurer du på om materialet gis på riktig måte?	3
9. Hvilken uønsket atferd tyder på at bruken av aktivitets- og rotemateriale bør forbedres?	4
10. Er det andre tegn som kan tilsi at bruken av aktivitets- og rotemateriale bør vurderes på nytt og kanskje forbedres?	4
11. Dette bør du ha av dokumentasjon	4
12. Mulige aktivitets- og rotematerialer	4

1. Regelverkskravet

Her finner du veiledning knyttet til kravet i Forskrift om hold av svin § 21:

«Svin skal til enhver tid ha tilgang på tilstrekkelig mengde materiale som de kan undersøke, rote i og sysselsette seg med. Materiale som for eksempel halm, høy, sagspon, torv, tre(spon), jord eller en blanding av disse kan benyttes. Rotematerialet skal ikke bringe dyrenes helse i fare.»

2. Hvorfor trenger grisen å få aktivitets- og rotemateriale?

Tildeling av aktivitets- og rotemateriale er viktig for å dekke grisens naturlige behov og atferd. Undersøkende atferd og matsøk er medfødt. Gris har behov for å utvise denne atferden i en meget tidlig alder, selv når de får tilstrekkelig med fôr. Slikt materiale stimulerer og aktiviserer grisene. Det forebygger kjedsomhet og frustrasjon og bidrar til bedre mental helse og velferd hos dyrene, og kan redusere forekomsten av halebiting og annen negativ atferd.

3. Hvilke griser skal ha aktivitets- og rotemateriale? Hvor mye materiale, og hvor ofte?

All gris, også spedgris, skal ha egnet aktivitets- og rotemateriale til enhver tid. Aktivitets- og rotemateriale må dermed tildeles ofte nok til at det er tilgjengelig for samtlige griser når de er aktive slik at det ikke oppstår konkurranse om materialet. Strø i mindre mengder for å holde bingen tørr regnes ikke som aktivitets- og rotemateriale.

4. Hvilke egenskaper må aktivitets- og rotemateriale ha for at grisen får dekket sitt behov?

Aktivitets- og rotematerialet bør oppfylle grisenes basale behov uten å være helseskadelig. Materialet bør derfor ha følgende egenskaper:

- a) Være spiselig – dvs. at grisene kan spise eller snuse i det. Helst skal det ha en positiv effekt på fordøyelsen eller inneholde næring (tiltalende smak og lukt er av betydning her)
- b) Kunne tygges på – dvs. at det er attraktivt, godt og trygt for grisene å bite i det
- c) Kunne rotes i – dvs. at grisene kan undersøke og rote rundt i det
- d) Være manipulerbart – dvs. at grisene kan flytte på materialet og endre på utseendet eller strukturen.

5. Trenger aktivitets- og rotemateriale å ha alle fire egenskaper?

Ja, for å oppfylle grisenes basale behov må aktivitets- og rotematerialet inneha alle egenskapene anført i punktene a-d over. Aktivitets- og rotemateriale kan kategoriseres som:

- I) Optimalt materiale - materiale som har samtlige egenskapene som er anført i punktene a-d, og som derfor kan brukes alene

- II) Sub-optimalt materiale - materiale som har minst én, men ikke alle de egenskapene som er anført i punktene a-d. Det bør derfor kombineres med materiale/-er som har de egenskapene som mangler
- III) Materiale av marginal interesse - materiale som kan være et tidsfordriv for grisene, men som ikke anses å oppfylle deres basale behov, jf. punktene a-d. Det bør derfor i tillegg anvendes optimalt eller sub-optimalt materiale.

Helt til slutt i veilederen finner du en liste over mulige aktivitets- og rotematerialer.

6. Skal aktivitets- og rotemateriale tildeles grisen på en bestemt måte?

Ja, det er viktig at materialet gis på en slik måte at:

- 1) det har vedvarende interesse, dvs. at materialet bør varieres og fylles på regelmessig for å stimulere grisene til økt utforskning, aktivitet og roteatferd
- 2) det er innenfor grisenes rekkevidde slik at de kan flytte på og bearbeide det med munnen
- 3) det er nok materiale til at alle grisene i bingen har tilgang på det
- 4) det er rent og hygienisk.

7. Hvordan vet du at grisen har fått et egnet materiale i tilstrekkelige mengder?

Observer grisene. **NB!** Griser som sover eller hviler telles ikke med.

- i) Tell de grisene som undersøker aktivitets- og rotematerialet.
- ii) Tell så de grisene som biter i innredningen eller andre griser, og ikke er opptatt av aktivitets- og rotematerialet. Dersom du ser at mange av grisene oppfører seg slik, kan det tyde på at de ikke har nok egnet materiale.

Er det bare 1 av 5 griser som undersøker et aktivitets- og rotemateriale, anbefales det å treffe tiltak i dyreholdet ved å gi grisen bedre egnet aktivitets- og rotemateriale/-er.

Er det 2 av 5 griser som undersøker et aktivitets- og rotemateriale, bør det vurderes om det skal gis mer aktivitets- og rotemateriale

8. Lurer du på om materialet gis på riktig måte?

Griser liker variasjon. Du bør sjekke om grisene er interessert i materialet og at det fortsatt har nyhetsverdi. Om grisene ikke lenger er interessert, bør du vurdere å bruke et annet materiale eller fornye materialet oftere.

Du bør også sjekke om materialet er lett tilgjengelig for grisene, og om de kommer til og får tatt materialet i munnen.

Det er viktig at du gir nok materiale til at alle grisene kan bruke det samtidig. Om du ser at grisene slåss om materialet, er det for lite materiale.

Pass på at materialet ikke er tilgriset av gjødsel. Når materialet tildeles ofte, blir det mindre problemer med skittent eller uhygienisk materiale.

9. Hvilken uønsket atferd tyder på at bruken av aktivitets- og rotemateriale bør forbedres?

- Grisene biter i noe annet enn det tildelte materialet (innredning, haler/ører på andre gris osv.)
- Grisene roter i og manipulerer gjødsel i bingen
- Grisene konkurrerer eller slåss om materialet
- Over tid anvender ikke grisene det tildelte materialet mye
- Purker viser falsk redebygningsatferd

10. Er det andre tegn som kan tilsa at bruken av aktivitets- og rotemateriale bør vurderes på nytt og kanskje forbedres?

Forekomst av bitte haler eller av alvorlige hudskader kan tyde på at du bør se på rutineene for bruk av aktivitets- og rotemateriale. Vær oppmerksom på at andre forhold, som for høy dyretetthet, mangler knyttet til fôring, uheldig klima i dyrerommet m.m., også kan være årsak til denne typen atferdsproblemer eller skader.

11. Dette bør du ha av dokumentasjon

Det er viktig at du kan dokumentere når aktivitets- og rotemateriale blir gitt til grisene, hvilket materiale eller hvilke materialer som har blitt gitt og i hvilke mengder.

12. Mulige aktivitets- og rotematerialer

Denne listen er ikke uttømmende. Materialene er ikke rangordnet. Annet materiale kan brukes under forutsetning av at det oppfyller forskriftskravet/-ene.

Materiale	Gitt som	Graden av interesse som aktivitets- og rotemateriale	Bør suppleres med ...
Halm, høy, ensilasje	Strø	Optimal	Kan benyttes alene
Halm, høy, ensilasje	Fôrhekk eller fôring i automat	Sub-optimal ¹	Materialer som det kan rotes i og manipuleres

¹ Om det legges opp til at grisen trekker ut mengder med halm og faktisk kan rote rundt i det, kan bruken betraktes som **optimal**. Dette blir imidlertid en skjønsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Materiale	Gitt som	Graden av interesse som aktivitets- og rotmateriale	Bør suppleres med ...
Rotgrønnsaker		Sub-optimal	Materialer som det kan rotes i
Sagspon	Strø	Sub-optimal	Materialer som kan spises og manipuleres
Sagflis	Strø	Sub-optimal	Materialer som kan spises og tygges på og manipuleres
Papirstrimler	Delvis strø	Sub-optimal	Spiselige materialer
Granulat-/pellet automat	Automat	Sub-optimal	Materialer som det kan rotes i og manipuleres
Mykt friskt ubehandlet tre, papp, naturtau, striesekker	Gjenstand	Sub-optimal	Materialer som kan spises eller rotes i
Sammenpressede halmruller	Gjenstand	Sub-optimal	Materiale som det kan rotes i og manipuleres
Sagflis brikett (hengt opp eller festet)	Gjenstand	Sub-optimal	Materialer som det kan rotes i og manipuleres
Kjettinger, gummi, myke plastikkør, hard plastikk, hardt tre, ball, saltslikkesten	Gjenstand	Marginal	Bør suppleres med optimalt eller sub-optimalt materiale

For gris som går ute, kan også disse materialene komme i betraktning:

Materiale	Graden av interesse som aktivitets- og rotemateriale	Bør suppleres med ...
Jord	Sub-optimal	Materialer som kan spises og tygges på
Sand og sten	Sub-optimal	Materialer som kan spises og tygges på